

Parlem-ne

Joan Solà

D'una ro ro ro

Aquests dies hem pogut sentir o sentirem algú que diu de passar *els Nadals* a l'estranger o *la Nit Bona* i *la Nit Vella* amb els amics. I no hi podem fer més: quan diuen això sentim una pena aquí dins, perquè el que nosaltres diem, el que ens evoca moments de tendresa és *el Nadal*, *la Nit de Nadal*, *el Cap d'Any*. No s'hi entristeixin: compensin-ho amb les nadales infantils que omplen de drings alegres els carrers, les botigues, les esglésies; o mirant com estan fets els llums dels carrers, les tires lluminoses que s'enrosquen als troncs dels arbres (¿no s'han fixat com les bombetes clàssiques han esdevingut a poc a poc minúscules capsuletetes que diu que no gasten gens?).

Estiguin atents concretament a una de les nadales més conegudes, *El desembre congelat*. Quan, *in illo tempore*, a mi m'ensenyaven aquesta nadala, amb aquell fragment que diu *D'una ro ro ro*, / *d'una sa sa sa*, / *d'una ro*, *d'una sa*, / *d'una rosa bella*, / *fecunda i poncella*, em pronunciaven la paraula *poncella* amb essa sonora (*ponzella*), cosa que es produïa per la proximitat formal i semàntica de *donzella*, i era explicable; però, en canvi, sembla increïble que em pronunciessin *sa sa sa* amb essa sorda (com la de *salut*) i amb una *a* exactament igual que la de *mà*. Els qui ho ensenyaven a cantar així no s'adonaven que aquests fragments *ro ro ro* i *sa sa sa* no són més que les síl·labes que finalment formen la paraula *ro-sa*, i per tant la síl·laba *sa* ha de tenir la essa sonora (com la *z* de *zero*) i la *a* s'ha de pronunciar neutra en dialecte oriental o com una *e* oberta en la meua parla nord-occidental.

Com tots els records d'infantesa, aquest també pot arribar a ser tendre i el perdorem amb un simple esbós de somriure. Però ara els diré una cosa admirable. L'any 1904 Pompeu Fabra va publicar un llibret per ensenyar les beceroles a l'escola primària. S'anomenava *Silabari català* (fins anys més tard no s'escriurà *sil·labari*, amb *ela* geminada). Sí, sí, el magne gramàtic baixava fins al primer graó de la infància. Doncs la primera pàgina d'aquest preciós llibret (editat pulcrament per L'Avenç) comença enumerant les vocals, així: "à è é í ò ó ú / a e i o u", i tot seguit l'autor parla als mestres: "Fer notar les tres e, les tres o i les dues a [...]: à és la *a* de *llavi*; a és la *a* de *camí*; è és la *e* de *vella*; é és la *e* de *nebot*; ò és la *o* de *nova*; ó és la *o* de *jove*; o és la *o* de *coll*". I quan a la pàg. 92 dóna síl·labes amb esses, diu al mestre que els aplecs *ssa sse ssé ssi ssò ssó ssa sse ssi sso ssu* sempre sonen "així" (amb essa sorda), mentre que les combinacions *sà sè sé sí só sù sa se si so su* "se pronunciaven *zá zè*, etc., quan les precedeix una vocal".

Avui els nostres fills han estudiat la llengua i saben això i altres coses. Però fa seixanta anys aquest país començava de zero, com tantes i tantes vegades, amb una tenacitat silenciosa, que deu ser el miracle que ens ha mantingut vius i ens permet de taral·lejar novament les meravelles nadalenques.

Darrerament s'ha decantat més cap a l'astronomia, la ciència i el medi ambient. ¿S'ha avorrit d'escriure sobre filosofia?

No, però és una temàtica que ja no em donava per a més llibres. Darrerament la filosofia que m'interessa té més a veure amb qüestions més ontològiques, com ara quina és la naturalesa d'aquest Univers. La torno a utilitzar, però en el marc de l'astrofísica. Què és la vida? Com ha evolucionat la vida en aquest planeta? Crec que és millor llegir sobre biologia i bioquímica que llegir sobre el tema en llibres de filosofia.

Jostein Gaarder, el bufó

Jaque mate (Siruela) és un llibre únic en què es donen cita i s'interrelacionen, com en un tauler d'escacs, els millors textos de l'imaginatiu univers de Gaarder: una bona manera de celebrar els vint anys que porta conversant amb el lector. Com si fos un bufó, a *Jaque mate* Gaarder planteja una col·lecció d'enigmes, aventures i contes sortits de la gran mostra d'imaginació, profunditat i originalitat que hi

ha a *El diagnòstic*, *El misteri del solitari*, *El món de Sofia*, *El misteri de Nadal*, *L'enigma i el mirall*, *Vita brevis*, *Maia*, *El traficant de contes* i *La jove de les taronges*, obres publicades per Empúries en català i Siruela en castellà. A més a més, com a epíleg ofereix un assaig nou en què es planteja la casualitat còsmica de la consciència. Els 64 textos que conformen l'antologia es poden llegir i viure com a peces independents del context del qual han estat sostrets. "La meua

esperança és que la mateixa composició d'aquesta col·lecció contribueixi a fer que els textos interactuïn de tal manera que puguin adquirir nova vida i de vegades significar alguna cosa diferent i alguna cosa més que en els llibres dels quals procedeixen. He jugat a aquest solitari". I continuarà jugant a la recerca dels misteris de la vida que sap que no trobarà. Si més no en aquesta vida. Però ara, allunyat dels plantejaments filosòfics que l'alimentaven, ha decidit transitar pels viarans de la ciència, la seva actual pedra angular.